

coverfoto: Marco Borggreve / VU, Karen Van Eschhoutte, 't Zand 34, 8000 Brugge

biografie

RONALD BRAUTIGAM is bijzonder vanwege zijn virtuositeit en muzikaliteit, maar ook vanwege zijn eclectische muzikale interesses. Hij studeerde bij Jan Wijn en later bij Rudolf Serkin in Londen en Amerika. Hij concerteert regelmatig in Europa bij dirigenten als Frans Brüngen, Iván Fischer, Philippe Herreweghe, Christopher Hogwood, Ton Koopman. Naast zijn concerten op moderne instrumenten speelt hij graag op zijn eigen pianoforte en heeft hij een voorliefde voor kamermuziek. Hij werkte veelvuldig samen met Isabelle van Keulen, Nobuko Imai en Melvyn Tan.

IN DE KIJKER DO 20.03.08 / 20.00 / KAMERMUZIEKZAAL / JAN MICHIËLS / FROM THE DIARY OF BÉLA BARTÓK
1926 was het 'pianojaar' van Béla Bartók: hij schreef toen zijn Pianonate, Negen kleine pianostukken en Im Freien. Bartók was toen erg beïnvloed door muziek van vóór Bach en hij transcribeerde regelmatig werk van Frescobaldi, Couperin en Purcell, componisten van wie hij de muziek graag uitvoerde op z'n recitals. Tijdens zijn concert op een Bösendorfer uit 1884 bewandelt Jan Michiels datzelfde pad.

Het rockvrije **CONCERTGEBOUWCAFE** met uitzicht op 't Zand is een goede plek om met vrienden samen te komen, voor een lichte lunch of aperitief. Er is bovendien een uitgebreid aanbod van cds om te beluisteren én aan te kopen. Open vanaf 11 uur, gesloten op zon- en maandag tenzij er een voorstelling is.

Electrabel

PORT AUTHORITY
ZEEBUURGE

FLUXYS
FEDERATION OF THEATRE ORGANISATIONS

BOMBARDIER

structurele
sponsors

Klara

Knack
weekend
FOCUS
www.knack.be

DeMorgen
een open geest heeft meer

mediasponsors

BRUGGE

West-Vlaanderen

subsiënten

info & tickets

IN&UIT - 070 22 33 02

IN&UIT - 't Zand 34, 8000 Brugge
WWW.CONCERTGEBOUW.BE

—
ZA 23.02.08
—
RONALD BRAUTIGAM
STEINWEG 1836
—
CONCERTZAAL - 20.00
19.15 Inleiding door Elise Simoens
—

Ronald Brautigam Steinweg 1836

— Pauze —

TOK	FOCUS
	SCHUBERT

piano
(*Chris Maene naar Steinweg 1836*)

RONALD BRAUTIGAM

—

CARL MARIA VON WEBER (1786-1826),
Aufforderung zum Tanz opus 65 (1819)

FELIX MENDELSSOHN-BARTHOLDY (1809-1847),
6 Lieder ohne Worte opus 19 (1830)

- ‡ *Andante con moto*
- ‡ *Andante espressivo*
- ‡ *Molto allegro e vivace*
- ‡ *Moderato*
- ‡ *Poco agitato*
- ‡ *Venetianisches Gondellied*

FRANZ SCHUBERT (1797-1828),
Sonate in A D.664 (1819)

- ‡ *Allegro moderato*
- ‡ *Andante*
- ‡ *Allegro*

— Pauze —

FELIX MENDELSSOHN-BARTHOLDY,
Rondo Capriccioso in E opus 14 (1830)

ROBERT SCHUMANN (1810-1856),
Papillons opus 2 (1830/31)

JEAN BAPTISTE CRAMER (1771-1858),
Comme il vous plaira, opus 78 (1831)

FELIX MENDELSSOHN-BARTHOLDY,
Fantasie in fis, opus 28 'Sonate Ecossaïse' (1833)

- ‡ *Con moto agitato*
- ‡ *Allegro con moto*
- ‡ *Presto*

Een huiskamer in de concertzaal?

‘Belg mag eerste Steinway nabouwen’ lazen we begin 2004 in de Standaard. Tot dan toe had nooit iemand de toelating gekregen de legendarische Steinweg 1836 aan te pakken. Als invoerder van Steinway-piano’s voor België en gewaardeerd specialist in het restaureren en re-construeren van oude instrumenten, kon de West-Vlaming Chris Maene de gezagvoerders van Steinway & Sons echter overtuigen van het belang van een replica van Heinrich Engelbert Steinwegs (1797-1871) allervroegste piano. In de ateliers van Maene in Ruiselede stond men al gauw versted van de genialiteit en drang naar perfectie van Steinweg. Groot was de opluchting toen eind 2006, tijdens het festival STEINWAY170, ook uitvoerders en toehoorders overtuigd bleken van de uitzonderlijke kwaliteiten van de replica van dit instrument.

Met vroegromantische Duitse muziek, uitsluitend geschreven tijdens de eerste decennia van de negentiende eeuw, stelde Ronald Brautigam een programma samen dat perfect aansluit bij de Steinweg 1836. De omstandigheden van een pianoconcert anno 1836 wijken sterk af van het type pianorecital dat we vandaag kennen. Begin negentiende eeuw bestond een drietal types pianoconcerten: concerten in private kring, semi-openbare salonconcerten en publieke concerten. Terwijl componist-pianisten zich in privékring (hoofdzakelijk bestaande uit muziek-kenners) complexe composities als

sonates konden veroorloven, werd voor openbare concerten vaker gekozen voor variatiereeksen, fantasieën en improvisaties met liefst een hoog bravouregehalte. De concerten in aristocratische salons waren dan weer een ideale plaats voor zogenaamde karakterstukken: kortere, vaak driedelige werkjes waarin de componist een bepaald moment, een gebeurtenis of een of andere gemoedstoestand weergaf.

Een van de makkelijkst hoorbare verschillen tussen een moderne piano en een achttiende-eeuwse Weense pianoforte is dat een toon op een pianoforte veel sneller wegsterft dan op een moderne piano. In vergelijking met een moderne piano klinkt zo’n pianoforte dus veel gearticuleerder en minder legato (gebonden). Op de echte lange, gebonden en gezongen melodielijnen, moeten we wachten tot in de negentiende eeuw, maar tot op heden blijft het voor een pianist een heel studieproces om erin te slagen op zijn instrument (met hamertjes die snaren aanslaan) de indruk te wekken dat de ene noot gebonden is aan de andere.

Een goede leerschool daarvoor zijn alvast de bundels *Lieder ohne Worte* van Felix Mendelssohn-Bartholdy (1809-1847). Mendelssohn componeerde zijn eerste bundel van zes *Lieder ohne Worte* opus 19 als verjaardagsgeschenk voor zijn zus Fanny. De pianist speelt in deze muziek eigenlijk kamermuziek met zichzelf: hij is tegelijk zanger en pianist. In het eerste, derde, vierde en laatste

‘lied’ hoor je trouwens duidelijk een soort ‘instrumentaal voorspel’ dat voorafgaat aan de ‘hoofdmelodie’. Het uitvoeren van dergelijke muziek vergt een feilloze onafhankelijkheid van handen en vingers. Om zulke cruciale moeilijkheden onder de knie te krijgen, stonden in het piano-onderricht van Felix en Fanny Mendelssohn zowel de studies van Muzio Clementi als die van Johann Baptist Cramer (1771-1858) op het programma. Cramer is onder pianisten zo goed als uitsluitend bekend om zijn 84 studies. Behalve die uiterst leerrijke muziek, componeerde hij echter ook tal van sonates en vaak opvallend expressieve eendelige werken. Die expressiviteit komt zeker ook tot uiting in *Comme il vous plaira*, opus 78, dat gebaseerd is op *As you like it* van Shakespeare (1564-1616), een komedie die behalve plezier en vreugde ook sensualiteit en verraad uitademt.

Ook met *Papillons* opus 2 van Robert Schumann (1810-1856) belanden we in literaire sferen. Laat het duidelijk zijn dat deze twaalfdelige cyclus geen reeks vlinderportretjes is. Schumann schreef het werk in de jaren kort voor 1831, in een periode waarin hij compleet in de ban was van het oeuvre van schrijver Jean-Paul (Richter). Diens novelle *Flegeljahre* eindigt met een gemaskeerd bal. Schumann geraakte vooral gefascineerd en geïnspireerd door de dubbelzinnigheid en identiteitswissels van de personages. Hij kondigt hier zijn latere bezetenheid aan om

de figuren Eusebius en Florestan steeds weer op een of andere manier te laten opduiken in zijn werken. Concreet is *Papillons* een reeks van korte dansen, in veel gevallen walsen of polonaises. De open of verzwakte eindes van de verschillende deeltjes en de thematische verwantschap tussen sommige delen zorgen voor de nodige samenhang.

De *Aufforderung zum Tanz* opus 65 van Carl Maria von Weber (1786-1826) brengt ons op een veel onschuldiger bal dan dat van Schumann en Jean-Paul. Dit is volkomen ongecompliceerde en plezierige muziek. Op een zangerige inleiding volgt een uiterst briljante en zelfs ietwat lichtvoetige wals in rondovorm. Een vergelijkbare zwier treffen we aan in het *Rondo Capriccioso* opus 14 van Mendelssohn. Ook hier weer een langzame, zangerige inleiding die gevolgd wordt door een virtuoos en vrolijk rondo.

Mendelssohns *Fantasie* in fis opus 28 en de *Sonate* in A D.664 van Franz Schubert (1797-1828) zijn de twee meest abstracte werken van dit programma. De *Fantasie* van Mendelssohn is qua vorm en monumentaliteit dan ook meer een sonate. Het werk kreeg niet voor niets als ondertitel *Sonate Ecossaïse* (Mendelssohn schreef naar aanleiding van zijn reizen naar Schotland in diezelfde periode ook een Schotse symfonie). Het is eigenlijk vooral in het eerste van de drie delen dat Mendelssohn de fantasia-toer opgaat. Typisch in

dit deel zijn de onaangekondigde schriftuur- en tempowisselingen. Ook Schuberts sonate zit vol verrassingen. Schubert is expert in het opbouwen van spanningen die toch elders uitmonden dan verwacht. Voor het *Andante* had hij genoeg aan een sober melodietje dat hij steeds weer in een ander harmonisch daglicht weet te stellen.

Aan u de opdracht om uit te maken of dit concert nu eerder in een negentiende-eeuwse private huiskamer dan wel in een aristocratisch salon had moeten plaatsvinden.

Elise Simoens

De beste training voor hoofd en hand

(R. Schumann over ‘Studio per il pianoforte’ van J.B. Cramer)

De op 24 februari 1771 te Mannheim geboren Johann Baptist Cramer was de oudste zoon van de violist Wilhelm Cramer (1746-1799), die ooit bij Stamitz en Cannabich studeerde en zich in 1770 met zijn gezin in Londen vestigde, waar hij in 1784 en 1789 de hedenkingsconcerten voor Händel in de Westminster Abbey leidde. Al op zeer prille leeftijd werd Johann Baptist door zijn vader ingewijd in de geheimen van het vioolspel doch alras bleek de interesse en de begaafdheid voor het klavierspel heel wat groter te zijn. Op zevenjarige leeftijd werd hij dan toevertrouwd aan een zekere J.D. Benser. Nadien (1780-1783) studeerde hij bij J.S. Schroeter en uiteindelijk gedurende een korte (1 jaar) doch essentiële periode bij Muzio Clementi. Vanaf zijn debuut op 5 april 1781 zou hij aanvankelijk occasioneel (in 1784 zelfs in duo met Clementi) optreden doch vanaf 1788 – begin van zijn eerste drie jaar durende concerttournee op het continent – zou hij zich ontpoppen tot een van de meest gelauwerde klaviervirtuozen van zijn tijd. Terug in Engeland trad hij regelmatig op in onder meer de beroemde ‘Salomon Concerts’ en bouwde hij een hechte reputatie als pianopedagoog op. In 1799 volgde een tweede continentale tournee met concerten in Nederland, Duitsland en Oostenrijk. In Wenen geraakte hij bevriend met Beethoven en bezocht hij Haydn die hij reeds in Londen had leren kennen. Na zijn terugkeer in 1800 zou hij in Londen niet enkel bedrijvig zijn als virtuoos, pedagoog en

meer en meer als componist, maar ook als muziekuitgever samen met diverse partners: van 1810 tot 1819 met Samuel Chapell en vanaf 1824 met Robert Addison en T.F. Beale (later en tot op vandaag bekend als J.B. Cramer & Co. Ltd.). In 1813 was Cramer medestichter van de Philharmonic Society en in 1822 werd hij lid van de eerste Raad van Bestuur van de pas gestichte Royal Academy of Music. Als componist is J.B. Cramer helaas nog enkel bekend en vooral berucht bij pianostudenten, niet alleen door zijn pianomethodes zoals bijvoorbeeld *Anweisung das Piano-forte zu spielen*, maar hoofdzakelijk omwille van zijn 84 *Studio per il pianoforte* gepubliceerd in 1804 en 1810 in twee delen van elk 42 studies (met onmiskenbare invloed van Bach, Scarlatti en Clementi). Dat hij ook negen pianoconcerti en vóór 1820 maar liefst 124 sonates – waarvan ongeveer de helft voor pianosolo – componeerde, laat staan een veelheid aan rondo’s, walsen, variaties, fantasia’s en bagatellen, is bijna totaal vergeten. Toch vonden Schumann en Moscheles hem de beste componist van sonates van zijn generatie. Cramer – van wie Moscheles ooit beweerde dat zijn legato in staat was een *Andante* van Mozart om te toveren in een gezongen lied – blijft voor de meesten dé auteur van de *84 Studies*, die Schumann terecht als ‘de beste training voor hoofd en hand’ beschouwde. Hij overleed op de gezegende leeftijd van 87 jaar, op 16 april 1858 in zijn woning te Kensington.

Johan Huys